

3. Комлев Н.Г. О культурном компоненте лексического значения // Вестник МГУ. Филология. – 1966. – №5. – С. 15-27
4. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка: Учеб. для ин-тов и фак-тов иностр. яз. – М.: Высш.шк., 1986 – 336с.
5. Маслова В.А. Лингвокультурология: Учеб. Пособие для студ. вузов. – М.: Academia, 2001. – 204с.
6. Огольцев В.М. Семантизация культурного компонента языковой единицы в учебном словаре устойчивых сравнений // Словари и культуроведенье. – М., 1982. – С. 130-137
7. Телия В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. – М.: Школа “Языки русской культуры”, 1996. – 284с.
8. Cambridge Dictionary of American Idioms. – CUP, 2003. – 498p.
9. Cowie A.P., Mackin R., McCaig I.R. Oxford Dictionary of English Idioms. – OUP, 1998. – 685p.
10. Wierzbicka A. Lexicography and Conceptual Analysis. – Ann Arbor, 1985. – 368p.

Секрет І. В., Ярема І. А.
(Дніпродзержинськ)

ВІДТВОРЕННЯ СКОРОЧЕНЬ АНГЛІЙСЬКОЇ КОМП'ЮТЕРНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Статтю присвячено дослідженню скорочень в англійській комп'ютерній терміносистемі та особливостям їх відтворення в українському перекладі. У даному контексті вивчаються комп'ютерні скорочення за стилістичними аспектами, розглядаються термінологічні скорочення за їх типами (акроніми, аббревіатури та еліптичні скорочення), надаються способи їх відтворення українською мовою на рівні окремих термінологічних одиниць та на рівні їх функціонуванні у реченні.

Статья посвящена исследованию сокращений в английской компьютерной терминосистеме и особенностям их отображения в украинском переводе. В данном контексте изучаются компьютерные сокращения по стилистическим аспектам, рассматриваются терминологические сокращения согласно типам их отображения в украинском языке (акронимы, аббревиатуры, эллиптические сокращения), предоставлены способы их передачи на уровне отдельных терминологических единиц и на уровне их функционирования в предложении.

The article is devoted to investigation of shortenings in English computer terminological system and the peculiarities of their Ukrainian translation. In the given context computer terminological shortenings are studied on their stylistic aspects and considered according to their types (acronyms, abbreviations, elliptical shortenings). The study deals with the ways of their translation into Ukrainian at the level of separate terminological units and at the level of their functioning in the sentence.

Скорочення є потужним словотворчим засобом розвитку комп'ютерної термінології, в активному застосуванні якого відбивається тенденція до раціоналізації мови та економії мовних засобів. Причинами інтенсивного розвитку скорочень у наш час можна вважати швидкий темп життя. Зростаюча потреба масової номінації нових явищ шляхом створення багатокomпонентних назв спричиняє збільшення об'єму тексту, а звідси і пошук засобів адекватного і, в той же час, економічного способу передачі інформації.

У даному контексті комп'ютерна термінологія є однією з найбільш динамічних із термінологічних систем, оскільки інновації в комп'ютерній техніці розвиваються досить стрімко, що супроводжується появою нових значень, переосмисленням значення існуючих лексичних засобів та створенням нових лексичних форм.

Проблеми дослідження комп'ютерної термінології привертають увагу сучасних лінгвістів та стали предметом вивчення у роботах В.Г.Александрова, М.В.Белозьорова, В.О.Бондаренка, Ю.А.Зацного, Л.М.Чумака, А.Е.Левицького, С.М.Єнікєєва, М.А.Цюпа, ін.

Однак, попри ряд наукових досліджень, що з'явилися останнім часом, комп'ютерна термінологія у її семантичних, словотворчих та перекладацьких аспектах залишається актуальною для розвитку вітчизняного мовознавства, теорії та практики перекладу.

Актуальність дослідження зумовила мету даної статті, а саме: провести аналіз скорочень в комп'ютерній терміносистемі англійської мови та розглянути особливості їх відтворення в українському перекладі.

Скорочення є способом словотвору, суть якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або являє собою словосполучення, об'єднане загальним смислом [9;212]. Скорочення прийнято класифікувати на *лексичні* й *графічні*. До лексичних відносять усічені слова

(clipped or stump words) і акроніми (initial words or acronyms). Скорочуватися можуть будь-які фрагменти слова не залежно від морфемних границь. У сучасній англійській мові особливо часто підлягають скорочення багатоскладові лексичні одиниці і форми номінативного характеру [5; 104]. За визначенням скорочення є ширшим поняттям, ніж акронім або аббревіатура.

Доцільно розділити всі скорочення за стилістичною ознакою – на термінологічні та жаргонні одиниці. До першого типу належать скорочені назви процесів в комп'ютері, назви торговельних марок і технологічних процесів, до другого – здебільшого опис особливостей функціонування комп'ютера, його взаємодії із користувачем, та комунікацію користувачів між собою. Згідно такого підходу до класифікації комп'ютерних лексем, перша група включає такі скорочення, як *BIOS* (Basic Input-Output System – базова система вводу-виводу), *DAC* (Digital to Analog Converter – цифро-аналоговий перетворювач), *CGI* (Common Gateway Interface – загальний шлюзовий інтерфейс), *AGP* (Advanced Graphic Port – прискорений графічний порт) та ін. Прикладами другої групи є наступні лексеми:

KISS – Keep it simple, stupid (простіше сприймай життя, бовдур);

TSWC – tell someone who cares (розкажи це тому, хто в цьому зацікавлений);

IMO – in my opinion (як на мою думку);

DDTT – don't do that then! (тоді не роби цього!) [10].

Дана класифікація відображає дуалізм існування комп'ютерного лексикону, в якому рівною мірою співіснують і функціонують як суто термінологічні, так і цілком жаргонні лексичні одиниці.

Розглянемо основні типи скорочень комп'ютерної термінології:

1. Акроніми. Акронім – це аббревіатура, яка складається з початкових літер або звуків слів твірною словосполучення [8; 4]. Дослідники вважають акронімію синтаксичним способом формотворення в комп'ютерній термінології (скорочення словосполучення, фрази або виразу шляхом відділення перших букв кожного слова і подальшого їх злиття) [2; 15]. Вчені зазначають, що творення таких одиниць спричиняється, перш за все, «прагненням комунікантів скоротити складні найменування, форма яких суперечить цілісності та єдності їх номінативної функції» [6; 24].

Загальна лінгвістична наукова думка оперує поняттям акронімії, визначаючи її як «спосіб словотворення», за механізмом якого виникає тільки нова форма, що абсорбує в себе значення всієї вихідної одиниці [7; 177].

Наприклад:

AA – antenna array (антенна решітка);

RWM – read-write memory (оперативна пам'ять);

kVA – kilovolt-ampere (кіловольт-ампер);

DOS/VS – disk operating system/virtual storage (дисківа операційна система, яка реалізує віртуозну пам'ять);

PC – microprogrammable computer (ЕВМ с мікропрограмним управлінням);

DAC – digital-to-analog converter (цифро-аналоговий перетворювач);

ASCII – American standard code for information interchange (американський стандартний код для обміну інформацією);

MUNG – Mash Until'No Good (змінення місця розташування, поки не знайдеш найкраще; зашифрувати).

Акронім – лексична одиниця, форма якої є майже ідеальною з погляду фонетико-графічних відношень. Для акронімів притаманні прості монограми, що пояснюється найхарактернішим шляхом утворення акронімів: як правило, акронім складається з перших літер кожного повнозначного слова вихідного словосполучення, тобто з монограм-фонограм без зайвих «німих» літер. Кожна орфограма, що входить до складу акроніма, має фонетичний еквівалент, що пояснюється прагненням до збереження присутності кожного елемента вихідного словосполучення в акронімі й уникнення плутанини під час прочитання останнього. Таким чином, орфографічна форма акроніма базується на фонетичному принципі орфографії [7; 2].

Розглянемо вживання акронімів в реченні та їх переклад українською мовою:

Data and user-entered programs are stored in RWM.

Дані і програми, які загрузає користувач, зберігаються в оперативній пам'яті.

DOS/VS is an operating system based on the use of disks for the storage of commands.

Дисківа операційна система, яка реалізує віртуозну пам'ять – це операційна система, що передбачає використання дисків для збереження команд.

There are many ways of munging your address but the easiest technique is to use ASCII

code for the punctuation in your email address (instead of symbols).

Існує багато способів зашифрувати свою адресу, однак найпростіший – використовувати американський стандартний код для пунктуації в електронній адресі замість символів.

Значення акронімів в тому, що вони, незважаючи на свою скорочену форму, часто беруть участь в подальшому словотворенні, наприклад address munging – «постійна зміна власної Інтернет-адреси з метою заплутати сліди».

Водночас поза увагою лінгвістів залишився той факт, що механізм абрєвіації та акронімії включає не тільки скорочення, але й об'єднання скорочених складових в єдине ціле, тобто складання. Слід також зважати на те, що у процесі творення абрєвіатур мовці керуються передусім міркуваннями зручності, відтак менша кількість складових компонентів абрєвіатур та акронімів «сприяє продуктивному використанню утворених ними структур» [3;15].

Розглянемо омонімічні акроніми як один із наслідків акронімів. Омоніми — це слова, які мають однакову звукову форму, але є різними за значенням. Прикладами акронімів, що стали омонімами до загальноживаних слів, виступають лексеми, які використовуються у спілкуванні через мережу Інтернет, а саме:

GAL – Get A Life (дівчина, молода жінка);

JAM – Just A Minute (скрутне, ніякове становище);

HAND – Have A Nice Day (Бажаю чудового дня).

Деякі з цих дериватів надалі переходять в усне мовлення, а потім мають потенційну можливість бути включеними до загального вживання.

Привабливість акронімів полягає у тому, що вони спрощують складні терміни, а в комп'ютерній термінології багатоскладних термінів чи не найбільше, ніж в інших наукових галузях. Більш того, вони являють собою певний спосіб словосполучення, який додає різноманітності й енергії англійській мові.

2. Абрєвіатури. Дослідники розглядають абрєвіацію як частину загальної тенденції мов до компресії засобів вираження інформації [5;105]. Як і при акронімії, при абрєвіації виникає нова форма вихідної одиниці без зміни семантичного значення. Протягом усього періоду дослідження абрєвіація одностайно визначалася науковцями як спосіб словотворення. Абрєвіатури так само утворюються шляхом відділення перших літер кожного слова, словосполучення, фрази або виразу і подальшого їх злиття, проте така форматична інновація не збігається з графічною чи фонетичною оболонкою певного існуючого в мові слова [5;117].

Наведемо деякі приклади абрєвіації у комп'ютерній лексиці:

HTML – HyperText Markup Language (мова розмітки гіпертексту);

BIOS – Basic Input/Output System (базова система вводу/виводу [даних]);

http – Hyper Text Transfer Protocol (протокол передачі даних, що використовується в комп'ютерних мережах);

CGI – Common Gateway Interface (загальний шлюзовий інтерфейс або інтерфейс прикладного програмування);

HDTV – High Definition Television (телебачення високої чіткості);

FTP – File Transfer Protocol (протокол передачі даних);

JOOTT – Just One of Those Things (саме одна з цих речей);

ASAP – as soon as possible (якнайшвидше).

Хоча деякі лінгвісти не визнають чіткої різниці між абрєвіатурами та акронімами [4; 120], однак, за визначенням В.С. Сліповича, акронім – це скорочення, фонетична структура якого співпадає з фонетичною структурою загальноживаних слів, тобто дане скорочення промовляється як звичайне англійське слово, як одне ціле. М.І. Мостовий зазначає: «Слова, утворені від початкових літер, називаються акронімами» [5; 120]. Це – спільна риса між абрєвіатурами і акронімами. Відмінність між ними була сформульована Девідом Крісталом так: «Such items would never have periods separating the letters – a contrast with abbreviation, where punctuation is often present, especially in older styles of English» [4; 120]. Крім того, акроніми можуть писатись як звичайне англійське слово, а не з великих літер, як абрєвіатури.

Розглянемо приклади вживання абрєвіатур у реченні та їх переклад українською мовою:

Interactive forms is written in the form of HTML elements consisting of «tags» surrounded by angle brackets ("<",">") within the web page content.

Інтерактивні форми вводяться у формі елементів мови розмітки гіпертексту, які складаються з тегів – спеціальних символів, що визначають розділ документа знаком "<" на початку

і знаком ">" у кінці на всій веб-сторінці.

The BIOS sets the machine hardware into a known state, so that software stored on compatible media can be loaded, executed, and given control of the PC.

Базова система вводу-виводу даних забезпечує функціонування комп'ютерного обладнання таким чином, що програмне забезпечення, збережене на відповідному носії, може завантажуватися, працювати та контролювати роботу персонального комп'ютера.

Hypertext Transfer Protocol (HTTP) is an application-level protocol for distributed, hypermedia information systems.

HTTP – протокол прикладного рівня, призначений для гіпермедійних інформаційних систем передачі даних.

File Transfer Protocol (FTP) is a standard network protocol used to exchange and manipulate files over a TCP/IP (Transmission Control Protocol\ Internet Protocol) based network, such as the Internet.

Протокол передачі даних є стандартним протоколом, що використовується для обміну двійковими і текстовими файлами через TCP/IP (протокол керування передачею / протокол Internet), на якому ґрунтується принцип роботи мережі, такої як Інтернет.

Our company promises to get back your computer ASAP

Наша компанія зобов'язується повернути ваш комп'ютер якнайшвидше.

Дослідники вважають, що важливим є процес лексикалізації аббревіатур, коли створена інновація набуває самостійної популярності, не потребує дешифрування, використовується частіше, ніж розгорнута дешифровка і бере активну участь у словотворчих процесах. [7;187]. Так, наприклад, інноваційна мовна одиниця *compact disc* була використана в ролі основи для створення аббревіатури *CD*, яка надалі практично повністю витіснила вихідну одиницю та бере активну участь у творенні лексичних інновацій складного типу: *CD video*, *CD reader*. Також повністю лексикалізованими аббревіатурами, є такі скорочення, як:

DVD – Digital Versatile Disk (цифровий багатофункціональний диск);

http – Hyper Text Transfer Protocol (протокол передачі даних, що використовується в комп'ютерних мережах);

3. **Еліптичні скорочення словосполучень.** Особливе місце в комп'ютерній термінології займають еліптичні скорочення, де має місце вилучення одного або кількох компонентів словосполучення з одночасним ускладненням значення того компоненту, що залишився. Компонент, що залишився, є вторинною лексичною одиницею, яка ідентична за значенням цілому вихідному словосполученню [1; 5]. Продукувальною базою еліптичних скорочень є одиниці синтаксичного рівня, оскільки лексико-семантична система пов'язана з перетворенням синтаксичної одиниці (словосполучення) в лексичну внаслідок вилучення одного з компонентів такої фрази [1, 23].

Прикладами еліптичних скорочень є наступні:

dialup – dialup connection (з'єднання за допомогою телефонного зв'язку);

mobile – mobile phone (мобільний телефон);

beta – beta – version (бета версія - попередня версія програмного забезпечення);

404 – error 404 (помилка 404).

Основними вимогами до перекладу термінів є повне збереження семантичного наповнення одиниці перекладу. Переклад характеризується як процес вторинної номінації і терміни, що були перекладені, займають чинне місце в термінологічній структурі української мови і навіть отримують статус загальноживаної лексики.

Розглянемо переклад еліптичних скорочень українською мовою:

Dial-up Internet access is a form of Internet access that uses telephone lines.

Комутуюче з'єднання - це доступ в мережу Інтернет за допомогою телефонних ліній.

Beta software is likely to be useful for demonstrations and previews to select customers, but unstable and not yet ready for release.

Скоріш за все, попередня версія програмного забезпечення корисна для проведення демонстрації і переглядів для відбору клієнтів, однак досить ненадійна та ще не готова для широкого використання.

The 404 error message is a HTTP standard response code indicating that the client was able to communicate with the server but the server could not find what was requested.

Помилка 404 - це код стану протоколу передачі даних, який повідомляє, що користувач з'єднався з сервером, але сервер не зміг знайти необхідну інформацію запиту.

Слід відзначити, що еліпс як шлях поповнення словникового складу комп'ютерного лексикону відрізняється помітно меншою активністю порівняно до інших лексико-семантичних засобів.

Цей феномен пов'язують із схильністю комп'ютерних користувачів до креації нових мовних одиниць, а не модифікації вже існуючих.

Підбиваючи підсумок викладеного вище, необхідно зауважити:

- комп'ютерна терміносистема характеризується стрімким розвитком та активними процесами створення нових значень та форм, при цьому скорочення є найбільш продуктивним способом словотвору у комп'ютерній концептосфері;

- аналіз комп'ютерної лексики за стилістичними ознаками дозволяє виокремити термінологічні лексеми професійного та наукового вжитку, а також жаргонні лексичні одиниці, що Використовуються у міжособистісному спілкуванні через мережу Інтернет задля скорочення мовних засобів у здійсненні комунікації;

- дослідження комп'ютерної лексики англійської мови за типами скорочення (акроніми, аббревіатури, еліптичні скорочення) дозволило виявити тенденцію до більшого використання акронімії та аббревіатур у порівнянні з еліптичними скороченнями, а також випадки встановлення омонімічних відношень акронімів комп'ютерної концептосфери з словами загального вжитку;

- при перекладі скорочених лексем комп'ютерної концептосфери з англійської мови українською необхідно застосовувати повне найменування явища; збереження аббревіатури у тексті перекладу є можливим, якщо створена інновація набула самостійності та ознак інтернаціональної лексики і не потребує дешифрування.

Перспективним напрямком дослідження комп'ютерної терміносистеми може стати розробка методологічних засад для створення англо – українських перекладних та тлумачних словників комп'ютерної термінології з врахування стилістичної забарвленості лексичних інновацій.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрова В.Г. Когнітивно-комунікативний потенціал еліптичного речення в сучасній англійській мові: автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / В.Г.Александрова. – Одеса, 2008. – 25с.
2. Белозьоров М.В. Англійські лексичні та фразеологічні новотвори у сфері економіки: структурний, семантичний і соціофункціональний аспекти: автореф. дис... канд. філ. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / М.В. Белозьоров. – Київ, 2003. — 19 с.
3. Бондаренко В.О. Фонетична структура інноваційних складних слів сучасної англійської мови: автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / В.О. Бондаренко – Київ, 2001. — 20 с.
4. Вовк Л. Термін та термінологічна лексика в німецьких текстах з біржової і банківської діяльності / Л. Вовк // Іноземномовний текст за фахом. – Львів: Світ. – 1998. – С. 129-135.
5. Єнікєєва С.М. Скорочення слова як механізм формотворення й словотворення в сучасній англійській мові. / С.М. Єнікєєва // Вісник Запорізького національного університету. – 2008. №5. С. 103-120.
6. Зацний Ю.А. «Внутрішні» запозичення сучасної англійської мови. / Ю.А. Зацний // Вісник СумДУ. - 2006. – Т.1, №11(95). – С. 23-29.
7. Левицький А.Е. Зіставлення функціональних особливостей систем номінативних одиниць англійської й української мов. / А.Е. Левицький // Вісник Житомирського педуніверситету. – 2008. №4. С.176-188.
8. Цюпа М.А. Фонографічні й орфографічні особливості акронімів сучасної французької мови: автореф. дис... канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / М. Цюпа – Київ, 2008. - 19 с.
9. Чумак Л.М. Складноскорочені слова як особливий клас слів у сучасній англійській мові. / Л.М. Чумак // Вісник Житомирського державного університету. -2008. -№40 Філологічні науки. - С. 212 - 215.
10. Англо-русский, русско-английский словарь. Термины современной информатики. [состав. Е.Ю. Ваулина, В.Н. Річков]. / Е.Ю. Ваулина, В.Н. Річков М.: ЄКСМО, 2004. – 637 с.
11. Глоссарий компьютерных терминов: словарь-справочник / [состав. С.Н.Тригуб]. / С.Н.Тригуб – 10-е издание. Спб.: изд «Вильямс», 2002. - 429 с.

**Семенко В.
(Чернівці)**

ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

У статті досліджується особливість лінгвокраїнознавчого аспекту та його наявність на заняттях з іноземної мови. Детально проаналізовані загальні, дидактично-методичні принципи, можливості співпраці.

В статье исследуется особенность лингвострановедческого аспекта и его присутствие на занятиях по иностранному языку. Детально проанализированы общие, дидактически-методические принципы, возможности сотрудничества.